

nju u velikim dozama provocira. Zato je interesantan njegov nastavak. Ja sam se dao, veli Attomyr u listu, od zadnje zime na eksperimentiranje sa Psoricumom. Ja sam nagovorio svoju Terezu, da uzme tri kuglice trideset i treće otopine. Ja sam uzeo nekoliko kuglica više. Za tri dana oboje nas je zasvrabila glava. Koliko smo se poplašili, kada smo na mojoj glavi našli uš. Uzeo sam češalj i još sam ih našao dvije. Zadnji puta sam imao uši zbog nekoga osipa na glavi pred petnaest godina. Zadnjih dana nisam putovao nijednomu bolesniku i nisam spavao u tuđemu krevetu. Zato sam držao da sam dobio uši zbog psoricuma. Zašto ne od jučerašnje pečene kokoši, mislila je Tereza. Kada je pošla nekoliko puta češljem kroz kosu i skinula ne tri nego 10 (slovom: deset) uši, za dan poslije opet četiri, pa opet njih nekoliko, počela se na ušivo djelovanje Psoricuma ljutiti. Attomyr dalje izvodi, kako ga je to ponukalo da upotrebi u malenim dozama razumije se Psoricum kao sredstvo protiv uši. Polemičar nastavlja: »Atomire Atomire Ftirijače ili Pedikularče, kako bi te trebalo zvati, nastavi tim divnim putem! Ti ćeš sigurno mnogo još otkriti. Atomire drugi Mojsijo ušočina, ti si stvoren da nas odvedeš u obećanu zemlju medicine, pa ma

nas pustio kao djecu Izraila 40 godina bluditi po pustinji. Moglo bi se vama antihomeopatima dogoditi da vam a da to ne znate dadu u jelo psorikum pa da svi pomrete od strašne ušivosti. Uostalom, sreća je da nekoliko eksperimenata ipak ne odlučuje. Naš čestiti Atomir uvjerava nas, doduše, da nije bio ni na kakovome sumnjivome mjestu, da 15 godina nije imao uši, no kako je sa Terezom njegovom dičnom ženom, sestrom, što li mu je? Da ona nije spavala u tuđem krevetu. Kako to, da je ona tako nevjerovana u blizini takvoga homeopate? Kako je ona smjela doći na tako gadnu misao, da bi pečen kokot mogao ušivosti biti kriv? Pa onda, Atomire, 10 komada, dok je vijerni Atomir imao samo tri! Nije li moguće, da je ona negdje dobila te uši pa ih onda vjernome Atomiru donijela?! Terezo, Terezo, ti si mi sumnjiva da se nisi pošteno češljala, ili opet, no Terezo, meni se sve čini da ti je psorikum dobro došao. Ti češ ipak bolje znati kako je do uši došlo!«

Ne može se reći, da je polemika bila mnogo obazriva. Napadaj na samoga Attomyra nije nerazumljiv, no ono sa ženom ipak je malo previše.

Dr Lujo Thaller.

KRISNICE I ZELENİ JURE U KARLOVAČKOJ OKOLICI U XIX. STOLJEĆU.

Čitajući u 25. svesku »Narodne Starine« u radnji gg. dr. Širole i dr. Gavazzija članak »Obredne popijevke« sasvim se pomladih, naročito čitajući i slušajući stranu 67. o. g., gdje je opisan »obred« sv. Jure, kako se vrši u Žakanju. Odmah sam izvadio iz svojega porodičnoga arhiva sličan materijal, što mi ga je prije tridesetak godina priopćila majka Josipa Heffler (rođena Palaić oko g. 1830., Gazi — Karlovac).

I. I v a n j s k a p j e s m a (Krisnice). Poznat mi je samo tekst, što su ga pjevale gradanke Krisnice. Išle su od kuće do kuće po četiri. Seoske Krisnice su bile okrenute licem jedna prema drugoj (v. sprijeda »Narodna Starina« sl. 22.), a kod gradskih jedna iza druge. Bile su to djevojke od 15—18 godina, a mogle su biti i mlade. Oko pojasa su imale bijeli »komot«, na rukavima bijeli opšiv, a sa strane im je visjela »kesa od perlov«. Seoske su Krisnice nosile košarice.

Gradske Krisnice su pjevale ponajviše na »Strugi« i Gazi, a i po gradu cijeli dan prije Ivanja. Moja je majka bila posljednji puta Krisnica u 17. godini (od svoje 13. god.). Četiri puta su s njim pjevale Anka Krap-

čeva i Ana Šebrekova, po jedamput Marija Kraljeva i Oreškova, sve Gažanke.

Dakle oko god. 1845. pjevale su te Gažanske Krisnice ovako:

Mi prosimo, draga Gospe:
(Pripjev iza svakog retka):
Dobro (ar) dobro (ar) jutro (danak)
Bog daj, daj Bog, Marija
Daj dobro ljeto
Daj nam ga Bog.

Da s' probude sluge, dikle;
Da se dikle za ran staju,
Da počesu žute kose,
5 I donesu za ran vode,
I nalože svitle ognje,
I pristave bistre krope;
Da oriblju nove stole,
Nove stole javorove,
10 I klupčice bršljankove,
I stolčace jesenkove,
I pometu s perom dvore
S perom dvore i komore...
Sir, pogača, baril vina

- 15 Baril vina od tri vidra...
 'zet ćemo vam mlada sina',
 Mlada sina, gospodina.
 S njim ćemo se poigrati,
 Poigrati, ponihljati.
 20 Mi ćemo ga dobro hranit,
 Dobro hranit i opravljat,
 Da ga muha s' stolca 'spuha
 I komarci gori dignu...
 Fala, fala na tom daru,
 25 Kojim ste nas darovali.
 Daroval vas dragi Ježuš
 S lepim zdravljem i veseljem.

Nije mi poznato, jesu li pjevale isti tekst i seoske Krisnice iz karlovačke okolice, Gradanske »Krisnice« nisu išle po selima, prem sam ih slušao prije nekih 55 godina, a seoske su pjevale i u gradu.

Kod pjevanja seoskih Krisnica je vladao ovaj motiv:

Još mi danas zuji taj motiv u ušima, osobito onaj g, koji se napose isticao.

II. Na Jurjevo su pjevali seoski mladići po selima i gradu. Jedan je nosio visoku mladu brezu, narešenu rupcima i šarenim papirima, dvojica su nosila u ruci dugačku kitu iz brezova granja, a Zeleni Juraj bio je u košu, isprepletenom granjem od vrbe i jašnjeda. (V. »Nar. Star.« sprijeda sl. 20.) Sve su Gažanke — vrtlarice — dobivale od pjevača po grančicu iz kite ili koša i metale u »flance« (presad), naročito među zelje, kelj i korabicu da im obilnije rodi.

Teksti pjesama bili su dva, a oba su se pjevala po istom napjevu. (Kao u Žakanju, v. »Nar. Star.« str. 67.):

- A Pisan Vazam prošal je
 Zima mesta nima
 Zelen Juraj došal je
 Š njim je dosti radosti.
 5 Sva se zemlja zeleni
 Brdo i ravnica
 Grah po polju steneši²

¹ Zanimljivo je što hoće Gažanke »zeti« domaćini »sina gospodina« da se s njime »poigraju«, a ladarice novigradske budu »selom nesle... i igrale se« s Ivanekom Isusekom. (V. sprijeda »Nar. Star.« str. 72. dolje). U oba teksta žele pjevačice gotovo istim riječima, da bi bio dom uredan, higijenski.

² Speneši? Ne zna niti moja pok. majka što to znači, ni koja je verzija prava. Možda je »s« prijedlog, ostalo imenica u instrumentalu.

- Slatka hrana raste
 Fijolice gizdosti³
 10 Našu želju časte.
 K svetom Jurju maša
 V svakom grmu paša.
 Svetog Jurja nosimo
 Va ime Božje prosimo.
 15 Ki nam goder dade
 Sve pred sobom najde.
 Sveti Juraj oružnik
 K nami budi pomoćnik.

- B Prošal je prošal
 Pisani Vazam.
 Došal je došal
 Zeleni Juraj
 5 Iz crne gore
 U ravno polje
 Po zelenom luđu
 I po prostom putu.

- Donesal je donesal
 10 P a d a n j duđu travicu
 L a k a t duđu mladicu.
 Dajte Jurju, dajte
 Kaj je njemu treba:
 Dajte Jurju pogače,
 15 O d k e n o g a p o s k a č e.
 Dajte Jurju sira,
 Da se ne o c i r a.
 Dajte Jurju krajcer
 Da ne bude švajcer.⁴
 20 Dajte Jurju mesa
 Da se ne o t r e s a.
 Dajte Jurju jajac
 Da ne kolje janjac
 Dajte Jurju groš
 25 D a v a m d o j d e j o š.
 Dajte mu dajte
 Ne štentajte (oklijevajte).
 Ni' nam lazno (dokolice) stati
 Pred vašimi poštenimi vrati.
 30 Daleki su puti,
 Cipeli su vutli (šuplji).
 Šilo nam je u Metliki,
 Dreta nam je u Ljubljani.
 Blato nam je do kolena,
 35 Voda nam je do ramena.

³ »Fijala«, »fijalica rožica« je i u ustima jurjevskih pjevača u Krapinskim Toplicama. Tamo pače kao pripjev (v. »Nar. Star.« str. 62. dolje).

⁴ Možda radi rime skalupljena riječ bez značenja. Kod toga je verza Zeleni Juraj stajao sasvim mirno.

Dajte mu dajte,
Ne štentajte,
Od nas Vam fala,
A od Boga plaća.

Ima ovdje i nešto glume. Kod r. 10. i 11. pružaju pjevači pred sebe granje, kod r. 14. i 15. Zeleni Juraj poskakuje, kod 16. i 17. se ceri (ocira, lice krevelji), a kod r. 20. i 21. trese sobom; sve to na radost slušača, napose brojne dječurlije, koja prati Zele-noga Jurja. To je očito proširena žakanjska pjesma (v. tekst »Nar. Star.« str. 67.).

Karlovački pjevači i pjevačice dolazili su u grad iz više okolišnih sela. Na Baniju su

dolazili ponajviše iz Drežnika, Hrnetića, Re-čice i Mahićna.

Ne sjećam se niti sam poslije čuo, da su nosioci tih lijepih narodnih običaja ikada dali povoda, što im je gradsko poglavarstvo zabranilo — ne znam kada, ali je tomu davno — da pjevaju u gradu. Ne znam ni to, je li se taj »obred« sačuvao bar na selu.

Kad mi je prije tridesetak godina pok-majčica (umrla je u 83. godini života) saop-ćila navedene podatke, brižno (ali ne do-sta) sam ih pribilježio kao obiteljsku uspo-menu.

Ferdo Heffler.

HRVATSKI HODOČASNICI U MOSKVI GODINE 1867.

U Hrvatskoj je poziv za učestvovanje na moskovskoj etnografskoj izložbi shvaćen u početku s čisto naučne strane. Poziv je bio upravljen Društvu za jugoslavensku povijest i starine i ovo je društvo izabralo odbor za etnografsku moskovsku izložbu. Odboru je predsjedavao Rački, a tajnik mu je bio prof. Petar Matković. Ovaj je odbor riješio da zajedno sa sakupljanjem predmeta za moskovsku izložbu udari i osnove za etnografsko odjeljenje Hrvatskog narodnog muzeja. Od namjesničkog je vijeća zatražena svota od 300 for. za osnivanje tog etnografskog odjelenja. Budući da je društvu bilo poznato, da se srpska i dalmatinska Matica staraju za predmete, koji će se slati u Moskvu, pozvalo je društvo obje Matice da po jedan primjerak nabave i za buduće etnografsko odjeljenje hrvatskog narodnog muzeja. Odbor je štampao i poziv na prijatelje »slavjanskoga narodoslov-lja« u trojednoj kraljevini, u kojem ističe, da je Rusija najzgodnija za etnografsku izložbu, jer ima najviše naroda različitih po krvi, jeziku i obrazovanosti.¹

Hrvatska dvorska kancelarija shvatila je molbu za potporu od 300 forinti tako, kao da je ta svota namijenjena za delegate društva na etnografskoj izložbi u Moskvi i riješila je molbu tako, da će doznačiti potporu, kad se riješi pitanje, ko će od čla-nova društva ići u Moskvu. Odbor je na to vladi razložio, da društvo nije namjeravalo da šalje u Moskvu kojeg između svojih čla-nova, nego da je ta svota potrebna za osni-vanje etnografskog odjelenja. Na to je dvorska kancelarija doznačila zamoljenih 300 forinti.²

Sve je to bilo u vrijeme, kad još u Rusiji nije započela akcija za pozivanje političkih

i kulturnih radnika, da lično dođu u Mo-skvu. Nije nam detaljnije poznato, koja su sve lica dobila pozive da dođu u Moskvu. Dr. Polit veli, da je od Hrvata i Srba iz Hrvatske i Slavonije dobilo više njih po-zive. Dr. Subotić spominje za sebe da je dobio poziv. Po svoj su prilici bili pozvani svi, koji su se lično angažovali za sakup-ljanje predmeta za etnografsku izložbu. Fakt je da od Hrvata iz Hrvatske nije otišlo nijedno istaknuto političko lice, a iz naučnog svijeta samo profesor Petar Matković. Zna se da je Strossmayer obećao svoju pomoć izložbi, i da su on i Rački bili očekivani u Moskvi, ali političke su prilike bile takove, da ova dva najistaknutija Hr-vata nisu mogli ni pomišljati na odlazak u Moskvu. Strossmayer je otputovao u Paris. Dopisnik čeških Narodnih Novina iz Hrvat-ske ovako objašnjuje slabo učestvovanje Hrvata: Kad ne bi bilo sabora, vidjeli biste kako bi baš iz naših zemalja otišla proces-sija u Moskvu. Čuo sam od mnogog posla-nika kako se tuži, da bi veoma rado išao u Moskvu, ali da se boji da položi (?) man-dat ili hoćete li da ne ide u sadašnjem od-lučnom momentu u sabor.³ Na hrvatskom se saboru baš u maju radilo o životnim pi-tanjima Hrvatske. U borbi koju je sabor zametnuo, bio je već 25. maja raspušten. Situacija je bila takova, da je svaki patriot morao da bude na svom mjestu.

Osim ovog razloga bilo je i drugih. Že-stoke navale njemačkog i magjarskog no-vinstva, prijatnje onima, koji bi se usudili poći u Rusiju, odvratile su mnogog da ne ide onamo. Zagrebačke su »Narodne Novi-ne« najprije javile, da će iz Hrvatske ići u Moskvu bivši veliki župan križevačke žu-panije, Ljudevit Vukotinović, septemvir Dr. Jovan Subotić, direktor gimnazije Adolf

¹ »Pozor«, Zagreb, 1866. br. 262.

² Ibid. br. 321.

³ »Narodni Noviny«, Praha, 1867. br. 11.